

จิตรกรรมฝาผนัง

วัดพระสิงห์

ประชันสองสิงห์ยอดสง่า

“หนานโปธา” - “เจ๊กเส็ง”

ภาพฉาก แสดงวิถีชีวิตชาวบ้าน กินเหล้า เลี้ยงลูก สบซั้ว สักหมักดำ

ภาพประกอบพวกนางเจ๊อก กิณนร กิณรี ช้างน้ำ ม้าน้ำ ที่หนานโปธาได้
รับอิทธิพลมาจากจิตรกรรมฝาผนังกรุงรัตนโกสินทร์

● มินัยที่สอให้ทราบว่ามีผู้รณมาเป็นพระภิกษุอยู่ 3 ประการ

ประการแรก ในโคลงบทที่ 7-8 กวีได้กล่าวไว้ คนต้องออกเดินทางจาก "วัดสวแค" ที่อาศัยอยู่ ซึ่งปัจจุบันวัดสวแคนี้ไม่เหลือหลักฐานชื่อบ้านนามเมืองใดๆ อีกเลย แต่สันนิษฐานว่าคงเคยเป็นวัดหนึ่งที่อยู่ใกล้ลำน้ำอิง ในเขตเมืองฮอด ก่อนที่จะแยกเป็นอำเภอค้อยเก่า และคงถูกน้ำท่วมกลายเป็นวัดร้างไปแล้วหลังจากที่มีการสร้างเขื่อนภูมิพลในปี พ.ศ. 2507

"ยามเมื่อเริ่มรุ่งอยู่ สวแค คินเหย

เอมมอนคนเดียวแคว เชนฝ้าย

พักจินคนบุรี แผงฝั่ง ะมิงค์เฮย

ทรวงแควกช้ำช้ำช้อย ครอบน้องนพบุรี"

บางที เหตุผลที่ว่าภิกษุออกเดินทางจากวัดสวแคยังไม่ชัดเจนนัก เพราะอาจมีผู้แย้งว่า ผู้รณน่าอาจเป็นภรรยาที่อาศัยอยู่ใกล้วัดสวแคก็เป็นได้ ถ้าเช่นนั้นภรรยาผู้รณอีกสองข้อ อาจได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกันขึ้น

ประการที่สอง ในโคลงบทที่ 56 กวีบอกว่า เมื่อเดินทางมาถึง

ลำห้วยแห่งหนึ่ง กวีต้องลงอาบน้ำชำระ และเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวใหม่ ก่อนที่จะขึ้นไปกราบพระธาตุค้อยเก็ง กวีใช้คำว่า บริหาร คือบริวาร

"คราวนี้ถึงแห่งห้วย คำหัว ร้อนเอย

ปลงเปลี่ยนบริวารคร้ว คินช้อย

สงระสระกศคำหัว ปลวง สมิทอย

ระอญบองค้อช้อยร้อย เลิศหือบุรีวิสุทธิ"

บริวาร หรือ บริหาร คือเครื่องใช้สอยของพระภิกษุในพุทธศาสนา มี 8 อย่างคือ สบง จีวร สังฆากิ บาตร มิดโกน (หรือมิดทู้/เส็บ) เข็ม ประคนเอว และกระบอกรองน้ำ

อันประเพณีการสระเกล้าดำหัวของนักจาริกแสวงบุญ ก่อนจะขึ้นไปสรงน้ำหรือนมัสการพระบรมธาตุค้อยเก็งนี้ยังเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบมา ก่อนจะถึงวัดพระบรมธาตุค้อยเก็ง ในยุคที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้ขึ้นไปบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2465 นั้น ท่านได้สร้างบ่อน้ำไว้ 1 บ่อ สำหรับให้ทั้งพระภิกษุและภรรยาที่จาริจะล้างร่างกายให้บริสุทธิ์ก่อน

เหตุผลประการสุดท้าย ที่เป็นเครื่องยืนยันว่าผู้แต่งโคลงนิราศค้อยเก็งเป็นพระภิกษุหาใช่เทศมรรควาสน์คือ การที่ผู้แต่งต้องรีบกลับสู่วัดสวแคภายใน 1 วัน เป็นการเดินทางแบบเร่งรีบในลักษณะเข้าไป-เย็นกลับ ไม่มีการค้างคืน ผิดกับโคลงนิราศหริภุญไชย ที่ใช้เวลาเดินทางจากเชียงใหม่ไปลำพูนแบบอ้อยสร้อย แวะพักนอนแรมทางถึง 4 วัน 4 คืน

วันที่กวีเดินทางไปพระธาตุค้อยเก็งนั้น เป็นวันแรม 14 ค่ำ เดือนอาสาฬห เป็นเวลาเข้าพรรษาพอดี และในโคลงบทต่างๆ ก็ระบุว่ากวีต้องรีบอำลากลับถิ่นพำนักภายในคืนนั้น อันเป็นข้อบัญญัติสำหรับพระภิกษุสงฆ์

ความที่เนื้อหายุบรวมแต่งเป็นเรียง นีราศ มีบททั้งที่พึ่งรำพันถึง

หญิงสาว ดังนั้นกวีผู้แต่งเทศมณะจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะมาเปิดเผยตัวตนแบบใดๆ ได้ว่าเป็นพระภิกษุอย่างถนัดถนี้ แต่ก็มีได้ถือว่าเป็นการทูลเทวาระผู้รณาสำเนียงกวีว่าขณะแต่งคำประพันธ์นั้น คือการพรรณนาของนิราศ

● สองศตวรรษ สองโคลงนิราศ

"โคลงนิราศค้อยเก็ง" รรณขึ้นในปีพุทธศักราช 2251 หรือจุลศักราช 1070 ดังปรากฏหลักฐานชัดเจนในคำโคลงบทที่ 5 ว่า

ปางปีศักราชเนื่อง พันปลาย
ค้อมเปียงเจ็ดสิบหมาย เหมยได้
คลองถนร่ำครวราวาย เถิงชาตุ พระเอย
นามชือค้อยเก็งแก้ว เกศพระชินมาร

เวลาอ่านเอกสารโบราณ หากพบศักราชที่ติดกันแล้วแต่เกินไปกว่าที่จะให้เชื่อว่าเป็นพุทธศักราช ให้รับทราบไว้เลยวาทันนั้นเป็นจุลศักราชอย่างแน่นอน จะต้องเอาตัวเลข 1181 ไปบวก

ดังนั้น จ.ศ. 1070 จึงตรงกับ พ.ศ. 2251 อันเป็นช่วงที่ล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า คำนวนแล้วตรงกับยุคสมัยเจ้าเมืองเชียงใหม่ ที่ถูกพม่าส่งมาปกครองเป็นลำดับที่ 10 มีชื่อว่า "มังแรนร่า" หากเทียบกับราชสำนักกรุงศรีอยุธยาจะตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าเสือ คอกับพระเจ้าท้ายสระ คือเข้าสู่สมัยอยุธยาตอนปลายแล้ว

เมื่อถึงถึงศักราช 2251 ปีแห่งการประพันธ์โคลงนิราศค้อยเก็ง จะเห็นว่ามิใช่สมัยที่ห่างจาก "โคลงนิราศหริภุญไชย" ถึง 200 ปี กล่าวคือโคลงนิราศหริภุญไชยแต่งในปี พ.ศ. 2000 หรือไม่กี่ 2060 ถือเป็นยุคทองของวรรณกรรมล้านนา

บรรยากาศในการประกวดประชันประชันฝีมือกันระหว่างมหา กวีประจำราชสำนักในยุคที่มีการแต่ง "โคลงนิราศหริภุญไชย" ย่อมต้อง

เข้มข้นกว่าการแต่งโคลงในยุคที่ล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าเป็นธรรมดา

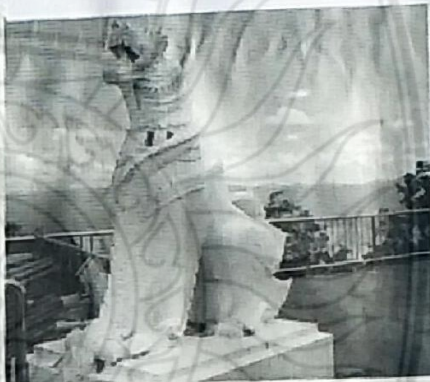
โคลงนิราศทริภุญไชย เป็นการแต่งขึ้นเพื่อถวาย "เจ้านาย" ระดับพระมหากษัตริย์ให้ทอดพระเนตร เป็นการเดินทางไปนมัสการพระบรมธาตุทริภุญไชยที่นครลำพูน ของยุวกษัตริย์เชียงใหม่ คือพระเมืองแก้ว ด้วยกระบวนยาคตราขนาดใหญ่ มีการประโคมขับกล่อมมโหรีสลับทันตามรายทาง

ในขณะที่ โคลงนิราศดอยเก็ง เขียนโดยกวีสามัญชน (เชื่อมั่นว่าเป็นพระภิกษุ) เดินทางไปคนเดียว (หรืออาจมีโยมอุปัฏฐากเป็นผู้ติดตามอีกเพียง 1-2 คน) ข้อสำคัญบรรยายภาคในการประชันฝีมือโวหารทางวรรณกรรมได้ขบถบาทลงนานแล้ว

● ธาตุเจ้าศรีสถานจอมจักร เปลวเปล่งอัมพร

แต่เรามีอาจปฏิเสธได้ว่าผู้รจนาคอลงนิราศดอยเก็ง ได้รับอิทธิพลหรือแรงบันดาลใจอย่างรุนแรงมาจากโคลงนิราศทริภุญไชย ดังจะขอยกตัวอย่างบทสวดความงามตระการของพระบรมธาตุทั้งสององค์มาเปรียบเทียบให้เห็นกันแบบจะๆ จำนวน 3 บท

มหาชินธาตุเจ้า	เจดีย์
เหมือนแท่งทิพสิงคี	คู่เที่ยง
อัตรค่าคาคมณี	ควรค่า เมืองเอ
เปลวเปล่งดินฟ้าเลี้ยง	สว่างเท่าอัมพร

สุเด็จพระธาตุเจ้า	ศรีสถาน
ปราโมทย์สีธาพาน	ด้อมถ้ำ
บ่เห็นอ่อนองค์การ	หลุดยศ เล่าเอย
วานเทพคณฤทธิกล้า	คอยแก้กรรมสนอง

(โคลงนิราศดอยเก็ง)

โคลงทั้ง 3 บทของนิราศดอยเก็ง ถึงแม้ไม่ได้ถอดลือถ้อยคำและลีลาของโคลงนิราศทริภุญไชยมาใช้ชนิดบทต่อบท แต่ก็เต็มไปด้วยกลิ่นอายของการตั้งเอาศัพท์ที่ผู้ประพันธ์น่าจะชื่นชมมากเป็นพิเศษมาใช้เป็นช่วงๆ อาทิ ธาตุเจ้าศรีสถาน, ธาตุเจ้าจอมจักร, เปลวเปล่ง, อัมพร (หมายถึง อัมพรคือท้องฟ้า)

เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับกะโหลกดอยเก็งแก้ว มาอีกยาว ยังไม่เห็นบอกเลยว่าตัวพระบรมธาตุดอยเก็งนั้นตั้งอยู่ที่ไหน ส่วนใดของเชียงใหม่ สำคัญอย่างไร เนื้อที่ฉบับนี้หมดพอดีโปรดติดตามอ่านต่อในฉบับหน้า